

פרשת כי תבוא: האם מותר להתפלל שמונה עשרה באנגלית

בס"ד

פתיחה

בפרשת השבוע כותבת התורה את התהליך שעובר אדם הבא להקריב ביכורים, מסימון הפרי הראשון, ועד להגעה למקדש, ההליכה לכהן, נתינת הביכורים ליד המזבח, ואמירת נוסח הווידי. כפי שפסק הרמב"ם (ביכורים ב, א) מצוות הבאת הביכורים נוגתת רק בזמן שבית המקדש קיים, כיוון שחלק מהותי מהמצווה היא הבאת הביכורים למקדש.

מאלו פירות יש להביא ביכורים בזמן שבית המקדש היה קיים? המשנה במסכת ביכורים (ג, א) כותבת שיש להביא רק משבעת המינים, כיוון שנאמר שיש להביא ביכורים 'מארצך', מילה המוקשת למילה 'ארץ' שבפסוק המציין את שבעת המינים, וכך פסק הרמב"ם (ביכורים ב, א - ב) בעקבות הירושלמי, שרק ממינים אלו ניתן להביא ביכורים:

"מצוות עשה להביא בכורים למקדש, ואינם נוהגין אלא בפני הבית ובארץ ישראל בלבד, ומביאין בכורים של דבריהם מערי סיחון ועוג ומסוריא. אין מביאין בכורים אלא משבעת המינים האמורים בשבח הארץ, והם החיטים והשעורים והענבים והתאנים והרימונים והזיתים והתמרים, ואם הביא חוץ משבעת המינים לא נתקדשו."

הר"ן (חולין קכ"ב ד"ה מינה) חלק והבין מדברי רבי יהושע בגמרא בחולין (שם), שעל אף שחובה להביא ביכורים רק משבעת המינים, מכל מקום הרוצה להביא ביכורים משאר הפירות - רשאי לעשות כן. ראייה נוספת לדבריו הביא מהמשנה במסכת ביכורים הכותבת בשם רבי שמעון בן ננס, שמעטרים את הביכורים למעט הפירות משבעת המינים - משמע מכאן שניתן להביא משאר מינים. חלק ממצוות הבאת הביכורים, כוללת בין השאר תפילת הודיה לקב"ה, שעל אף שעם ישראל התחיל מירידת יעקב למצרים, ועונו על ידי המצרים, בסוף הגיע לארץ ישראל ויכול להביא מביכורי אדמתו. בעקבות כך נעסוק השבוע בשאלה, האם מותר להגיד תפילה זו ותפילות נוספות בשפה זרה, ומה הדין בחלקים נוספים שבתפילה כגון קריאת שמע.

תפילה באנגלית

האם מותר להתפלל באנגלית או שפות נוספות? דנו על כך הראשונים בעקבות גמרא במסכת סוטה. מהגמרא (לב ע"א) עולה שאין בעיה כלל להתפלל בשפה לועזית. הגמרא מונה מספר דברים אותם ניתן לומר בכל לשון, ביניהם וידי מעשרות (נוסח הנאמר בשעת הבאת הביכורים), ברכת המזון וכן תפילה.

אמנם הגמרא בהמשך (לג ע"א) מביאה דברי רבי יהודה הכותב, שהמלאכים שמשמשים כמעין מתווכים בין ישראל לאלוהים בתפילות - אינם מבינים לשון ארמית, ואם כן כיצד ניתן להתפלל בכל לשון? והיא מתרצת, שיש לחלק בין ציבור שמתפלל שבזכות מעלתו יכול להתפלל גם בלשון ארמית ואינו זקוק לעזרת מלאכי השרת, לבין יחיד שזקוק, ומשום כך צריך להתפלל דווקא בעברית.

מחלוקת הראשונים

אם כן לכאורה עולה שיחיד אינו יכול להתפלל בלשון זרה מה שכן ניתן לעשות בציבור, אלא שלמעשה נחלקו הראשונים:

א. **רבינו יונה** (ברכות ז ע"א) בעקבות **רבני צרפת** הקשה, כיצד הגמרא קובעת שאסור ליחיד להתפלל בלשון שאינה עברית?! והרי מנהג נשים רבות להתפלל בשפתן! מחמת הקושיה תירץ, שכאשר הגמרא קובעת שאין להתפלל בלשון זרה, כוונתה רק לתפילה אישית שאדם יוצר לעצמו, אבל כאשר מדובר בתפילה שגם הציבור מתפלל כתפילת שמונה עשרה, מותר, ובלשון:

"כיון דאסיקנא דתפילה ביחיד אינה נאמרת אלא בלשון הקודש, תימה הוא על המנהג שנהגו בכל העולם שהנשים מתפללות בשאר לשונות. ורבני צרפת ז"ל רוצים לתת טעם למנהג ואומרים, כשהיחיד מתפלל התפלה בעצמה שמתפללין אותה הצבור כמו תפלת ציבור דיינין לה (= דנים אותה), ויכול לאומרה יחיד בלשון אחרת."

ב. **הרא"ש** (שם ב, ב) בדעה המקילה ביותר, חלק ונימק אחרת את המנהג. לשיטתו כאשר הגמרא כותבת שאין להתפלל ביחיד בארמית, כוונתה לארמית בדווקא, אבל בשאר שפות ניתן להתפלל כל תפילה שהיא. כך גם הסביר כיצד ייתכן שהמלאכים אינם מבינים לשון ארמית והסביר שאין הכוונה שלא מבינים, אלא שזו שפה מגונה בעיניהם ולכן לא מתייחסים אליה.

ג. גישה שלישית בראשונים והמחמירה ביותר, היא גישת **הרי"ף** (שם, ז ע"א). בעוד שרבני צרפת בעקבות המנהג טרחו ליישב את הגמרא, הרי"ף שלא הזדקק לכך נקט, שכאשר הגמרא כותבת שאין ליחיד להתפלל בלשון ארמית, אין כוונתה לארמית בדווקא אלא לכל השפות. כמו כן, לא כתב לחלק בין תפילת שמונה עשרה לשאר תפילות, ולשיטתו הכל אסור (למעט תפילה סמוך לחולה).

להלכה

א. להלכה נראה שפסק **השולחן ערוך** כדעת הרי"ף (קא, ד), שאין יחיד יכול להתפלל בלשון זרה, שהרי הביא את דעת הרי"ף ראשונה, ואת הדעות האחרות לאחר מכן כ'יש אומרים' (ועיין בדף לפרשת נשא שנה ב'). עם כל זאת, וודאי שיחיד המתפלל במניין, רשאי להתפלל שמונה עשרה בשפתו (למרות שמתפלל לעצמו). כיוון שתפילתו חלק מתפילת הציבור, ובלשון השולחן ערוך:

"יכול להתפלל בכל לשון שירצה, והני מילי בצבור, אבל ביחיד לא יתפלל אלא בלשון הקודש; ויש אומרים כששואל צרכיו, כגון שהתפלל על חולה או על שום צער שיש לו בביתו, אבל תפלה הקבועה לצבור, אפילו יחיד יכול לאומרה בכל לשון; ויש אומרים דאף יחיד כששואל צרכיו יכול לשאול בכל לשון שירצה, חוץ מלשון ארמי."

ב. אחרונים רבים (גם בעקבות המנהג) חלקו וסברו שיש לנקוט כדעת הרא"ש, שכאשר הגמרא כותבת שאין להתפלל תפילות אישיות בשפה זרה, כוונתה לארמית בדווקא. משום כך רבים בכל העולם, כאשר מתפללים תפילות אישיות, פונים באנגלית, צרפתית יידיש וכדומה, ולא פונים בעברית שהיא שפה שאינם מבינים היטב.

ג. שיטה שלישית שלא הובאה באחרונים, היא השיטה הסוברת שלמעשה אין איסור כלל להתפלל בכל שפה שהיא, גם אם מדובר בלשון ארמית. כיצד מתיישבת שיטה זו עם הגמרא הנוקטת שאין להתפלל בלשון ארמית ביחיד? התשובה לכך היא, שמלשון הגמרא משמע שלא מדובר בהוראה הלכתית, אלא בהמלצה בלבד.

דבר זה ניתן ללמוד גם מכך שהגמרא מתנסחת בלשון אגדתית, "אין מלאכים השרת נזקקים לו" וגם מכך שהגמרא מתנסחת בלשון 'לעולם אל ישאל אדם', ניסוח בגמרא משמע שמדובר בהמלצה טובה, ולא בהוראה הלכתית. ככל הנראה כך הבין גם הרמב"ם שהשמיט הלכה זו ממשנה תורה, כיוון שאין דרכו להביא דברי אגדה (ועיין הערה¹).

דינים נוספים

כאמור, לדעת רוב האחרונים בזמן הזה ניתן להתפלל תפילות אישיות בלשון זרה, וכן שאר תפילות. יחד עם זאת, אין חולק שיש עדיפות לתפילה בעברית, שהיא שפת המקור בה נכתבו התפילות. האם אדם שמדבר אנגלית (או כל שפה אחרת) ולא עברית, עדיף שיתפלל שמונה עשרה בשפתו אותה מבין, או בעברית למרות שלא מבין, בגלל מעלתה המיוחדת? נחלקו בכך האחרונים:

א. **המגן אברהם** (קא, ה) כתב בשם **ספר חסידים**, שעדיף במקרה זה להתפלל בלשון זרה. הסברא לפסיקה זו ברורה, כיוון שעיקר מטרת התפילה היא לפנות לקב"ה בתחינה, יש לעשות זאת בדרך בה אפשר בצורה הטובה ביותר להתכוון. גם **הפרי חדש** (שם, ד) צעד בשיטה זו והביא ראיה מדברי התוספות שכתבו, שכל אדם צריך להתפלל בלשון.

ב. **המשנה ברורה** (ביאור הלכה ד"ה יכול) חלק וכתב, שלמעט אנשים בודדים יראי שמים המצליחים להתפלל בכוונה גדולה רק בשפתם, הרי ששאר בני אדם עדיף שיתפללו בעברית גם אם אינם מבינים את התפילה (אם כי את הברכה הראשונה בתפילה שחובה להבין ילמדו את פירושה בעברית).

הסברא בפסיקה זו, שהעברית היא הלשון איתה דיבר הקב"ה עם הנביאים ואיתה לפי הרמב"ן (פרשת כי תשא) הקב"ה ברא את העולם, לכן יש בה מעלה מיוחדת. כמו כן, אנשי כנסת הגדולה שתיקנו את תפילת שמונה עשרה, הכניסו בה כוונות הפועלות באופן נסתר, שהמתפלל בלשון זרה צריך לדעת אותן, בעוד שהמתפלל בעברית כוונות אלו פועלות מאליו, ובלשון:

"והטעם כי לשון הקודש יש לו סגולות רבות מכל לשונות, והוא הלשון שהקב"ה מדבר בו עם נביאיו. וגם כשתקנו כנסת הגדולה את נוסח התפילה היו ק"כ זקנים ומהם כמה נביאים, והמה נימנו על כל ברכה בתיבותיה ובצירופי אותיותיה בכמה סודות נעלמות ונשגבות וכשאנו אומרים דברים אלו כלשונם של כנסת הגדולה, אף שאין אנו יודעין לכוון, מכל מקום עלתה לנו תפילתנו כהוגן, כי התיבות בעצמן פועלין קדושתן למעלה, מה שאין כן כשמתפללין בלע"ז."

יש להוסיף שבעבר ראינו מחלוקת דומה (שמחת תורה שנה ב'), ביחס לקריאת שניים מקרא ואחד תרגום. **המהרש"ל** (שערי תשובה רפה, ב) סבר, שאדם שאינו מבין תרגום אונקלוס וקורא רק פירוש אחד, עדיף שייקרא פירוש רש"י אותו מבין. **הברכי יוסף** (דין ב') חלק וסבר, שיש להעדיף לקרוא תרגום אונקלוס בגלל קדושתו הנגזרת מכך שניתן בסיני, גם אם לא מבינים את פירוש המילים.

קריאת שמע

עד כה עסקנו בשאלה, האם ניתן להתפלל תפילת שמונה עשרה בשפה זרה. שאלה נוספת שדנו בה הפוסקים בעקבות הגמרא במסכת ברכות (יג ע"א), היא האם מותר לומר קריאת שמע שפה זרה. הגמרא כותבת, שלדעת חכמים ניתן לקרוא קריאת שמע בכל לשון ('שמע' - בכל לשון שאתה שומע), ואילו לדעת רבי יהודה רק בעברית ('והיו' בהוויתן יהיו').

להלכה פסק **השולחן ערוך** (סו, ב) כדעת חכמים שמותר לקרוא קריאת שמע בכל לשון, והוסיף שיש להיזהר ולדקדק באותיות הקריאה. אמנם, בסוגיה זו, חידש המשנה ברורה שתי פסיקות שלשיטתו מצמצמות מאוד את היכולת לקרוא קריאת שמע בשפה זרה, ומצדדות בקריאת שמע בעברית גם כאשר לא מבינים את פירוש המילים, כפי שראינו לעיל שיטתו בתפילת שמונה עשרה:

חידושי המשנה ברורה

א. **דקדוק במילים**: גם כאשר נפסק שמותר לקרוא קריאת שמע בכל לשון, וודאי יש להבין את כוונת המילים. **המשנה ברורה** ומספר אחרונים חידשו דבר שאינו מופיע בראשונים (למרות שקריאת שמע שקראו בזמנם לא שונה מהקריאה בזמן הזה), שגם אדם שאינו מבין עברית, עדיף שיקרא בעברית ולא בשפתו (וילמד את כוונת הפסוק הראשון שהכוונה בו מעכבת).

הסברא לפסיקה זו, שיש מספר מילים בקריאת שמע שלא ניתן לתרגם לשפה זרה, כמו המילה "ושיננתם", שמורה גם על לשון חידוד וגם על לשון לימוד. כמו כן, יש מילים שגם דוברי עברית לא מבינים (כמו לטוטפות). לכן אם מתפללים בעברית, יוצאים בכל עניין ידי חובה, כיוון שכך נתקן במקור אך כדי לצאת בשפה זרה חייבים להבין את מה שאומרים, ובלשון:

"ועיין בספרי האחרונים דבימינו אף מצד הדין יש ליזהר שלא לקרוא בלשון אחר כי אם בלשון הקודש, כי יש כמה וכמה תיבות שאין אנו יודעים איך להעתיקם היטב כגון תיבת ושננתם יש בו כמה ביאורים, אחד לשון לימוד ואחד לשון חידוד וכן כמה וכמה תיבות שבקריאת שמע שאין אנו יודעין היטב ביאורו על לשון אחר כגון תיבת את ותיבת לטוטפות וכדומה."

ב. **שפת המקום**: שנית סבר (ביאור הלכה ד"ה יכול), שגם אם אכן נפסק שמותר לקרוא קריאת שמע בלשון זרה, כוונתה רק למקום בו מדברים את אותה השפה, אבל אם ספרדי יאמר קריאת שמע בספרדית בארצות הברית, לא ייצא ידי חובה (אם כי יתכן שבאנגלית ייצא ידי חובה בכל מקום גם לשיטתו, כיוון שניתן לומר שזו שפה בינלאומית).

ראייה לדבריו הביא מדברי הגמרא בקידושין הכותבת, שהמקדש אשה בלשון שרק הוא והיא מבינים, אינה מקודשת - והוא הדין בקריאת שמע. יש קושי בפירושו שכן ניתן לדחות ולומר, שרק דיני קידושין (ונדרים), שהם בעלי השפעה חברתית (שהרי האשה נאסרת על שאר העולם), צריך שייבנו. קריאת שמע לעומת זאת נאמרת בין האדם לבוראו, ואין חשיבות ללשון שאר אנשי המקום.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שעוד אנשים יקראו...²

¹ בשו"ת **תשובה מאהבה** (ב, רכג) כתב, שהסיבה שהרמב"ם השמיט הלכה זו היא, שלמעשה אין להתפלל כלל תפילת שמונה עשרה בלשון זרה, שהרי לא ניתן לתרגם את נוסח אנשי כנסת הגדולה שהתכוונו בכל אות שכתבו, ללשון שאר העמים (וכן פסק **ערוך השולחן**). אמנם, מעבר לכך שאין זו דרכו של הרמב"ם, העובדה שאין בין הראשונים שהזכיר סיבה זו כפגם בתפילה, מקשה על ביאור זה.

² מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן: tora2338@gmail.com